

Εκπαιδευτική Συναυλία

«Ένα Μουσικό ταξίδι από τον Μότσαρτ στον Μέντελσον»

Η Συμφωνία

Εκτεταμένη οργανική σύνθεση που αναπτύσσεται κατά την Κλασική εποχή (18^{ος} αιώνας).

Κατάγεται από την ουβερτούρα, ιταλική οπερατική εισαγωγή, στις αρχές του 18^{ου} αιώνα, η οποία αποτελείται από τρία μέρη:

γρήγορο – αργό – γρήγορο.

Με τη Συμφωνία αναπτύσσεται ένα έργο με τρία αρχικά μέρη στα οποία προστίθεται στη συνέχεια ένα τέταρτο, το μινουέτο και τρίο

Η κλασική Συμφωνία

Πρώτο μέρος:

Το πρώτο μέρος στην κλασική συμφωνία είναι γρήγορο σε μορφή σονάτας.

Δεύτερο μέρος:

Το δεύτερο μέρος είναι αργό και έχει συνήθως τριμερή μορφή ABA. Βρίσκεται επίσης σε διαφορετική τονικότητα από το πρώτο μέρος.

Τρίτο Μέρος:

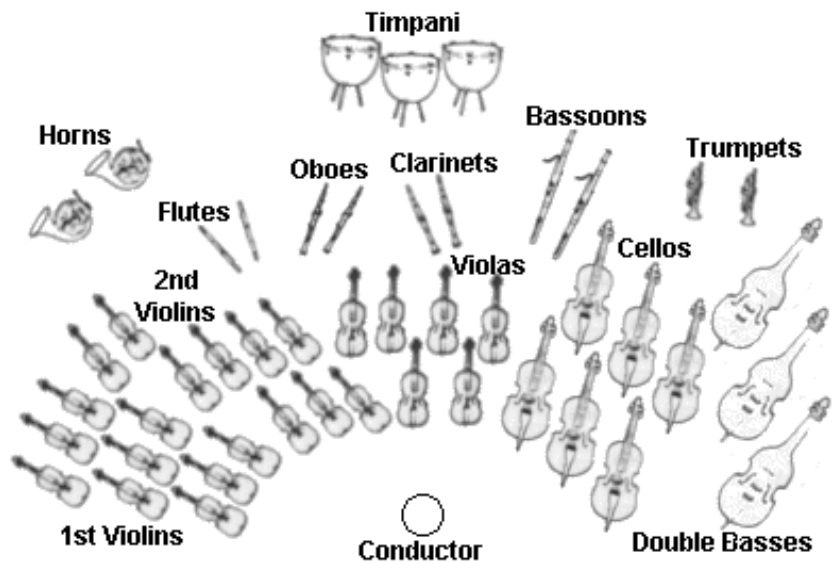
Το Μινουέτο και Τρίο είναι γραμμένο συνήθως στην αρχική τονικότητα, έχει τριμερή μορφή και τριμερές μέτρο.

Τέταρτο μέρος

Γρήγορο μέρος, πιο ενεργητικό και ευχάριστο από το πρώτο. Έχει συνήθως μορφή σονάτας.

Η ορχήστρα, χαρακτηριστική για την κλασική εποχή, αποτελείται από 2 φλάουτα, 2 όμπες, 2 κλαρινέττα, 4 κόρνα (συνήθως 2 στην κλασική ορχήστρα, αυξάνονται σε αριθμό από τον Μπετόβεν), 2 τρομπέτες, 2 φαγκότα, τύμπανα και έγχορδα.

Κλασική ορχήστρα

W. A. Mozart: Συμφωνία αρ. 35 σε Ρε μείζονα,

K.385: *I. Allegro con spirito*

Βιογραφία

Ο Βόλφγκανγκ Αμαντέους Μότσαρτ γεννήθηκε στο Σάλτσμπουργκ της Αυστρίας το 1736 και πέθανε στη Βιέννη το 1791. Είναι ένας από τους σπουδαιότερους συνθέτες κλασικής μουσικής και εκπρόσωπος της εποχής του κλασικισμού.

Τα πρώτα του βήματα στη μουσική τα έκανε με τον πατέρα του, Λεοπόλντ, από 4 χρονών. Μόλις 5 χρονών παρουσιάστηκε για πρώτη φορά στο κοινό, με την αδελφή του Άννα-Μαρία, σαν ένα παιδί θαύμα. Εκτός από την εξαιρετική τεχνική του στο πιάνο, στο όργανο και στο βιολί, είχε την ικανότητα να αποστηθίζει συνθέσεις με ιδιαίτερη ευκολία, ενώ αξιοσημείωτη ήταν επίσης η ικανότητά του να αυτοσχεδιάζει πάνω σε ένα μουσικό θέμα χωρίς προετοιμασία.

Στο Σάλτσμπουργκ είχε αρχικά τη θέση του συνθέτη στην Αρχιεπισκοπή, την οποία έχασε μετά από αντιδικία με τον Αρχιεπίσκοπο και στη συνέχεια έφυγε για τη Βιέννη. Στη Βιέννη εργάστηκε ως πιανίστας, μαέστρος και συνθέτης. Μέχρι το 1785 δημιούργησε κυρίως έργα για πιάνο και μουσική δωματίου. Εκεί δημιούργησε αρκετές από τις πιο γνωστές του όπερες όπως «Ντον Τζιοβάννι», «Απαγωγή από το Σεράι», «Μαγικός Αυλός» κ.ά. Το 1787 διορίστηκε ως επίσημος συνθέτης στην αυλή του αυτοκράτορα Ιωσήφ.

Πέθανε το 1791 αφήνοντας το τελευταίο του έργο, το οποίο ήταν ένα Ρέκβιεμ (νεκρώσιμη ακολουθία της Καθολικής Εκκλησίας) ημιτελές. Συνέθεσε περισσότερα από 600 έργα, μουσική δωματίου, συμφωνική και εκκλησιαστική μουσική, καθώς και μικρότερες συνθέσεις: παραλλαγές, φαντασίες, σονάτες, άριες κ.α.

Η συγκεκριμένη Συμφωνία γνωστή και ως «Συμφωνία Χάφνερ» γράφτηκε το 1782 και πήρε την ονομασία της επειδή ανατέθηκε η σύνθεσή της στον Μότσαρτ από την οικογένεια Χάφνερ για να παρουσιαστεί κατά την απόδοση τίτλου ευγενίας στον Σίγκμουντ Χάφνερ νεώτερο.

Γράφτηκε για τα εξής μουσικά όργανα: 2 φλάουτα, 2 όμποε, 2 κλαρινέτα σε Λα, 2 φαγκότα, 2 κόρνα σε Σολ και Ρε, 2 τρομπέτες, τυμπάνια και έγχορδα

Αποτελείται από τέσσερα μέρη από τα οποία θα ακούσουμε στη συναυλία το πρώτο.

1. **Allegro con spirito, 2/2**
2. Andante, 2/4 σε Σολ μείζονα
3. Menuetto, 3/4
4. Presto, 2/2

Εδώ μπορείτε να βρείτε την παρτιτούρα:

<http://imslp.eu/files/imglnks/euimg/0/0d/IMSLP339898-PMLP01567-nma-mozart-35-full-score.pdf>

Εδώ μπορείτε να ακούσετε τη συμφωνία:

<https://www.youtube.com/watch?v=ER0ML30biZ8>

Εδώ μπορείτε να ακούσετε τη συμφωνία παρακολουθώντας παράλληλα την παρτιτούρα:

<https://www.youtube.com/watch?v=wLsqxzkWVoc>

Η Nathalie Stutzman, μάεστρος στη συγκεκριμένη εκτέλεση, είναι παράλληλα μια από τις σημαντικότερες τραγουδίστριες κοντράλτο στον κόσμο.
<https://www.youtube.com/watch?v=hSAuHrg8XnM>

Το έργο ακολουθεί τα πιο κάτω χαρακτηριστικά της εποχής του κλασικισμού:

1. Χρησιμοποιεί τη μορφή σονάτας που περιλαμβάνει Έκθεση – Ανάπτυξη – Επανάκθεση.
2. Πρωταγωνιστούν τα έγχορδα σε σχέση με τα πνευστά, κάτι που χαρακτηρίζει τη μουσική αυτής της εποχής.
3. Χρησιμοποιείται η κλασική ορχήστρα της εποχής.

Στο μέρος αυτό υπάρχει η ένδειξη Allegro con spirito που σημαίνει 'γρήγορα – ενεργητικά'.

Έκθεση [0:16]

Παρουσίαση θεμάτων

Θέμα 1 στη Ρε μείζονα αρχίζει με όλα τα όργανα σε ταυτοφωνία (unisono).

Χαρακτηριστική η αλματική μελωδία σε δύο οκτάβες και ο παρεστιγμένος ρυθμός με τρίλια.

γέφυρα μ. 24

Θέμα 2 μ. 48 στη δεσπόζουσα Λα μείζονα

Το δεύτερο θέμα είναι πολύ παρόμοιο μελωδικά και ρυθμικά με το πρώτο, κάτι που παραπέμπει στις μονοθεματικές μορφές σονάτας. Συνήθως ο χαρακτήρας του πρώτου και δεύτερου θέματος στην κλασική μορφή σονάτας είναι διαφορετικός. Παραμένει όμως η μετατροπία στη δεσπόζουσα Λα μείζονα

Κοντέτα (codetta) μ. 73

Ανάπτυξη μ. 95 Ρε ελάσσονα [2:48]

Δημιουργείται ένταση, η μουσική μεταφέρεται σε άλλες τονικότητες από τη βασική. Χαρακτηριστική η επεξεργασία των θεμάτων με διάφορους τρόπους.

Εμβάθυνση

Ενδιαφέρον στοιχείο η αρμονική αλυσίδα στην ανάπτυξη στα μ. 118-129.

Επανάκθεση [3:43]

Παρόμοια με την έκθεση, όμως το θέμα 2 βρίσκεται στην τονική και όχι στη δεσπόζουσα – *Χαρακτηριστικό της μορφής σονάτα*

Θέμα 1 μ.130 Ρε Μείζονα

Μετάβαση μ. 141

Θέμα 2 μ.155 στη Ρε Μείζονα

Κόντα (coda) μ. 180 [5:04]

Mozart
Symphony No. 35
in D Major
K. 385
"Haffner"

Allegro con spirito.

Flauti.
Oboi.
Clarinetti in A.
Fagotti.
Corni in D.
Trombe in D.
Timpani in D.A.
Violino I.
Violino II.
Viola.
Violoncello e Basso.

Allegro con spirito.

L. v. Beethoven: Συμφωνία αρ. 2 σε Ρε μείζονα, έργο

36: IV. *Allegro molto*

Βιογραφία

Ο Μπετόβεν γεννήθηκε στη Βόννη της Γερμανίας το 1770 και πέθανε στη Βιέννη το 1827. Ανήκει στους εκπροσώπους της κλασικής εποχής και είναι γενικότερα ένας από τους σημαντικότερους συνθέτες στην ιστορία της κλασικής Μουσικής. Καταγόταν από μουσική οικογένεια και πέρασε δύσκολα παιδικά χρόνια καθώς ο πατέρας του τον προετοίμαζε για σταδιοδρομία παιδιού θαύματος. Σε ηλικία 12 χρονών δημοσιεύεται η πρώτη του σύνθεση και 14 χρονών παίρνει τη θέση του οργανίστα στην αυλή του εκλέκτορα της

Βόννης.

Πηγαίνει στη Βιέννη το 1792 για να εγκατασταθεί και να πάρει μαθήματα από τον Γιόζεφ Χάυντεν. Καταφέρνει να διατηρήσει την ανεξαρτησία του ως συνθέτης και να συντηρείται με έσοδα από τις δημόσιες συναυλίες του, τη διδασκαλία και παράγοντας έργα κατά παραγγελία.

Ένα από τα σημαντικότερα και το πιο τραγικό γεγονός της ζωής του Μπετόβεν αποτέλεσε η κώφωσή του. Αρχισε να χάνει την ακοή του σταδιακά από την ηλικία των 26 ετών, περίπου το 1820 θεωρείται πως ήταν ολοκληρωτικά κωφός. Παρά την απώλεια της ακοής του, έγραψε μουσική μέχρι το τέλος της ζωής του.

Η συγκεκριμένη Συμφωνία από την οποία θα ακούσουμε το τέταρτο μέρος ανήκει στην πρώτη περίοδο του συνθετικού του έργου, η οποία χαρακτηρίζεται από στοιχεία που κληρονομεί από τους Χάυντεν και Μότσαρτ, καθώς βρίσκεται στην πορεία ανάπτυξης του προσωπικού του ύφους. Ολοκληρώθηκε το 1802, κατά την παραμονή του στο Χάιλιγκενστατ της Βιέννης, όταν πια η κώφωσή του γινόταν περισσότερη αισθητή, κι ενώ ο ίδιος είχε αρχίσει να συνειδητοποιεί πως μπορεί να είναι αναπόφευκτη.

Η συμφωνία αποτελείται από τέσσερα μέρη από τα οποία θα ακούσουμε το τέταρτο μέρος:

1. Adagio molto, 3/4 – Allegro con brio, 4/4 (Ρε μείζονα)
2. Larghetto, 3/8 (Λα μείζονα)
3. Scherzo: Allegro, 3/4 (Ρε μείζονα)
4. **Allegro molto, 2/2 (Ρε μείζονα)**

Στη Συμφωνία παρουσιάζονται καινοτομίες όπως η εμφάνιση του Σκέρτσου στο τρίτο μέρος, αντί του συνηθισμένου Μινουέτου, δίδοντας πιο ζωηρό χαρακτήρα στο συγκεκριμένο μέρος.

Γράφτηκε για τα εξής μουσικά όργανα: 2 φλάουτα, 2 όμποε, 2 κλαρινέτα, 2 φαγκότα, 2 κόρνα, 2 τρομπέτες, τυμπάνια και έγχορδα

Εδώ μπορείτε να βρείτε την παρτιτούρα:

http://hz.imsip.info/files/imglnks/usimg/6/65/IMSLP26070-PMLP02580-Sinfonia_no_2.pdf [σελ. 138 - τέλος]

Εδώ μπορείτε να ακούσετε τη συμφωνία: <https://www.youtube.com/watch?v=VAnjfp7vUvA> [25:43]

Το τέταρτο μέρος της Συμφωνίας με τον ιδιαίτερα ενεργητικό χαρακτήρα του και τις καινοτομίες στη μορφή του θεωρήθηκε ιδιαίτερα περίεργο για την εποχή του προκαλώντας ακόμη και αρνητικές κριτικές.

Έκθεση [25:45]

Αρχίζει με ένα ασυνήθιστο για την εποχή νευρικό θέμα που συνδιάζει άλματα, τρίλιες και βηματική κίνηση, στοιχεία που χρησιμοποιεί σε όλη τη διάρκεια του μέρους αυτού.

Το δεύτερο θέμα πιο μελωδικό παρουσιάζεται στα κλαρινέτα και φαγκότα και επαναλαμβάνεται στη σχετική ελάσσονα.

Ενώ πρόκειται για μορφή σονάτας όπως συνηθιζόταν στο συγκεκριμένο μέρος, η μετάβαση από την Έκθεση στην Ανάπτυξη δεν είναι τόσο καθαρή εφόσον η Έκθεση δεν κλείνει όπως συνηθίζεται με τελική πτώση και στην αρχή της Ανάπτυξης εμφανίζεται το αρχικό θέμα της Έκθεσης. Αυτό το φαινόμενο παρατηρείται και σε άλλα έργα του συνθέτη όπως στη Σονάτα για πιάνο έργο 31 αρ.1 και στο φινάλε της Συμφωνίας αρ. 8 συνδέοντας

με τη μορφή σονάτας στοιχεία της μορφής ροντό.

Ανάπτυξη [28:07]

Χαρακτηριστικό στοιχείο στην Ανάπτυξη η παραμονή, αντίθετα με τη συνηθισμένη περιδιάβαση σε διάφορες τονικότητες, παραμένει για 26 περίπου μέτρα στη Φα# ελάσσονα καταλήγοντας στην τονική Ρε μείζονα για την Επανάθεση.

Επανάθεση [29:35]

Χαρακτηριστική καινοτομία η ασυνήθιστα μεγάλη Coda, με απότομα σταματήματα παύσεις, αρμονικές εναλλαγές και την εμφάνιση ενός μελωδικού σχήματος το οποίο εμφανίζεται και σε άλλα μέρη της Συμφωνίας σε μια πρώιμη προσπάθεια σύνδεσης των μερών της Συμφωνίας ως ολότητα.

F. Schubert: Συμφωνία αρ. 2 σε Σι ύφεση μείζονα,

D. 125: *III. Menuetto, Allegro vivace*

Βιογραφία

Ο Φραντς Σούμπερτ (1797-1828) γεννήθηκε και έζησε στην Αυστρία. Γιος δασκάλου άρχισε να μαθαίνει βιολί και πιάνο στα έξι του χρόνια, αργότερα έδειξε ιδιαίτερη κλίση και στο τραγούδι. Μεταξύ άλλων μαθήτευσε στον γνωστό συνθέτη της εποχής Αντόνιο Σαλιέρι. Σπούδασε στο διδασκαλικό κολλέγιο και εργάστηκε κάποια χρόνια ως δάσκαλος, αλλά τελικά αφιερώθηκε στη σύνθεση. Το έργο του βρίσκεται στο μεταίχμιο κλασικής και ρομαντικής εποχής και θεωρείται ο

δημιουργός του γερμανικού Lied. Έγραψε περισσότερα από 500 τραγούδια για γυναικείες και αντρικές φωνές. Γνωστές συλλογές τραγουδιών του «Η Μαργαρίτα στο ροδάκι», «Ο βασιλιάς των Ξωτικών», «Η ωραία Μυλωνού», «Χειμωνιάτικο ταξίδι». Χαρακτηριστικά των τραγουδιών του το έντονο, δραματικό περιεχόμενο, καινοτομίες στην αρμονική επεξεργασία, ο αναβαθμισμένος ρόλος της πιανιστικής συνοδείας.

Εμβάθυνση

Ακούστε το τραγούδι «Ο βασιλιάς των ξωτικών» και παρατηρήστε πώς το πιάνο ενισχύει την ατμόσφαιρα του ποιήματος (βλ. Machlis J. & Forney K. Η απόλαυση της Μουσικής, σελ. 227-228).

<http://www.youtube.com/watch?v=jZxzz-N3oxM>

Έγραψε επίσης συμφωνίες, έργα για πιάνο, μουσική δωματίου, εκκλησιαστική μουσική, όπερες και σκηνική μουσική.

Εδώ μπορείτε να βρείτε την παρτιτούρα:

[http://hz.imslp.info/files/imglnks/usimg/4/4c/IMSLP515579-PMLP32466-Schubert_Symphony_2_Largo-Allegro_\(etc\).pdf](http://hz.imslp.info/files/imglnks/usimg/4/4c/IMSLP515579-PMLP32466-Schubert_Symphony_2_Largo-Allegro_(etc).pdf) [σελ. 48-51]

Εδώ μπορείτε να ακούσετε τη συμφωνία: https://www.youtube.com/watch?v=5_vbWafnlEo

Εδώ μπορείτε να ακούσετε τη συμφωνία παρακολουθώντας παράλληλα την παρτιτούρα:

https://www.youtube.com/watch?v=LQ5_QoWh_XQ [22:16]

Η συμφωνία αποτελείται από τέσσερα μέρη, από τα οποία θα ακούσουμε το τρίτο μέρος:

1. Largo — Allegro vivace στη Σι ύφεση μείζονα
2. Andante στη Μιb Μείζονα
3. **Menuetto: Allegro vivace στην Ντο ελάσσονα — Trio στην Μιb Μείζονα**
4. Presto

Μινουέτο

Αγαπητός χορός με μεγάλη επίδραση στην ενόργανη μουσική. Το όνομά του το πήρε από τα μικρά βήματα του χορού, από τη γαλλική λέξη menu. Ξεκίνησε σαν ένας λαϊκός χορός των χωρικών της Γαλλίας και μετά άρχισε να χορεύεται στη βασιλική αυλή το 17^ο αιώνα, όταν βασιλιάς ήταν ο Λουδοβίκος ο 14^{ος}. Σύντομα εξαπλώθηκε σε ολόκληρη την Ευρώπη και την Αγγλία.

Αποτελεί συχνά το τρίτο μέρος της Συμφωνίας, είναι σε μέτριο τέμπο και έχει 3 χρόνους σε κάθε μέτρο (μέτρο 3/4). Οι φράσεις στα παλιά μινουέτα ξεκινούν συνήθως με τον 1^ο χρόνο του μέτρο ενώ αργότερα συνηθίζεται να ξεκινούν με τον 3^ο χρόνο του μέτρο.

Είναι γραμμένο σε **τριμερή μορφή: Μινουέτο – Τρίο – Μινουέτο**. Το μεσαίο μέρος ονομάζεται **Τρίο** γιατί παλιότερα συνηθιζόταν να εκτελείται από μόνο 3 όργανα ώστε να υπάρχει αντίθεση από το Μινουέτο.

Παρόλο που η συγκεκριμένη Συμφωνία ολοκληρώθηκε το 1815, όταν ο συνθέτης ήταν μόνο 18 χρονών, παρουσιάστηκε για πρώτη φορά το 1877 μετά τον θάνατό του.

A) [22:24] Στο συγκεκριμένο έργο το Μινουέτο εκτελείται από όλα τα όργανα σε δυνατή ένταση fortissimo

B) [23:47] Το Τρίο εκτελείται μόνο από πνευστά, βιολιά και το κοντραμπάσο το οποίο παίζει *pizzicato* (τρόπος εκτέλεσης στα έγχορδα με τα δάκτυλα).

Η μελωδία του Τρίο, η οποία εκτελείται κυρίως από το *όμποε*, αποτελεί παραλλαγή της κύριας μελωδίας του δεύτερου μέρους της Συμφωνίας συνδέοντας με αυτό τον τρόπο τα εσωτερικά μέρη του έργου.

όμποε

A) [24:48] Στο τέλος επανέρχεται το Μινουέτο.

F. Mendelssohn: Συμφωνία αρ. 1 σε Ντο ελάσσονα, έργο 11: III.

Menuetto: Allegro molto

Φέλιξ Μέντελσον

Φέλιξ Μέντελσον [1809 – 1847]

Γεννήθηκε στη Γερμανία και ήταν πιανίστας, μαέστρος και συνθέτης. Υπήρξε παιδί – φαινόμενο, έδωσε την πρώτη του συναυλία σε ηλικία 9 χρόνων και είχε συνθέσει αρκετά έργα ήδη στα 15 του χρόνια. Σε αυτόν οφείλεται η αναβίωση των έργων του Μπαχ. Έγραψε Συμφωνίες, Εισαγωγές όπως το *Όνειρο καλοκαιρινής Νύχτας*, Κουαρτέτα εγχόρδων,

πολλά έργα για πιάνο κ.ά

Η συγκεκριμένη Συμφωνία ολοκληρώθηκε το 1824 όταν ο συνθέτης ήταν σε ηλικία μόλις 15 χρονών. Παρουσιάστηκε για πρώτη φορά την ίδια χρονιά σε μια ιδιωτική συγκέντρωση για τα γενέθλια της

αδερφής του. Παρουσιάστηκε επίσημα στο Λονδίνο το 1829 από τη Βασιλική Φιλαρμονική Ορχήστρα στην οποία είναι αφιερωμένο το έργο, υπό την διεύθυνση του ίδιου του συνθέτη.

Εδώ μπορείτε να βρείτε την παρτιτούρα:

[http://hz.imslp.info/files/imglnks/usimg/4/4c/IMSLP515579-PMLP32466-Schubert_Symphony_2_Largo-Allegro_\(etc\).pdf](http://hz.imslp.info/files/imglnks/usimg/4/4c/IMSLP515579-PMLP32466-Schubert_Symphony_2_Largo-Allegro_(etc).pdf) [σελ. 48-51]

Εδώ μπορείτε να ακούσετε τη συμφωνία: [16:14 - 21:24]

<https://www.youtube.com/watch?v=Tos7OIK5RhU>

Γράφηκε για τα εξής μουσικά όργανα: 2 φλάουτα, 2 όμποε, 2 κλαρινέτα, 2 φαγκότα, 2 κόρνα, 2 τρομπέτες, τυμπάνια και έγχορδα

Η συμφωνία αποτελείται από τέσσερα μέρη, από τα οποία θα ακούσουμε στη συναυλία το τρίτο μέρος:

1. Allegro di molto στην Ντο ελάσσονα
2. Andante στην Μιb μείζονα
3. **Menuetto: Allegro molto στην Ντο ελάσσονα**
4. Allegro con fuoco στην Ντο ελάσσονα – Ντο Μείζονα

Το τρίτο μέρος Μινουέτο είναι γραμμένο στην Ντο ελάσσονα σε μέτρο 6/4. Ακολουθεί την τριμερή μορφή του Μινουέτο με κάποια διαφορά από την κλασική μορφή, εφόσον μετά το Τρίο υπάρχει επέκταση πριν ακολουθήσει το Μινουέτο [20:17-20:28].

Α) [16:14] Το Μινουέτο έχει ζωντανή διάθεση και το θέμα του θυμίζει το θέμα του πρώτου μέρους της Συμφωνίας.

Β) [18:21] Το Τρίο έχει κάπως διαφορετικό χαρακτήρα λόγω του αργού μελωδικού θέματος στα κλαρινέτα και φαγκότα, τα οποία συνοδεύονται από έγχορδα με αρπίσματα που ανεβοκατεβαίνουν.

Γ) [20:28] Επανερχεται το Μινουέτο

Κλαρινέτο

φαγκότο

Έρευνα: Χρύσω Γρηγορίου